

VLOGA SOCIALNEGA DELAVCA V MENTALNO-HIGIENSKI DEJAVNOSTI

Danica Plut

Uvod

Da bi dosegli otrokovo popolno zdravje, je treba skrbeti za njegovo duševno zdravje. S tako zamišljeno in široko zastavljeno nalogo se spoprijema mentalno-higienska dejavnost. Človek z običajno sposobnostjo prilagajanja življenju pogosto osebnih ovir ne zmore sam premostiti. Pri otrokovem intenzivnem razvoju je takojšnje poseganje v motnjo še toliko pomembnejše.

Mentalna higiena je veja psihiatrije, ki proučuje duševno zdravje. Mentalna higiena razvija optimalno osebno in socialno vedenje, tako da se najbolje izkoristijo sposobnosti posameznika. Na takratnem Centralnem otroškem dispanzerju se je pred 25 leti ustanovil prvi oddelek s tako dejavnostjo, 20 let pozneje pa še v ostalih zdravstvenih domovih v Ljubljani.

Mentalnohigienski oddelki delujejo v sklopu otroških dispanzerjev, njihove time pa sestavljajo: psiholog, logoped, socialni delavec, specialni pedagog, pediater, višja medicinska sestra, nefrofizioterapevt in pedopsihiater.

Mentalnohigienski oddelek deluje po dispanzerski delovni metodi (dispensare nadzorovati, urejati, urediti), torej je poudarek na preventivnem delovanju.

Predstavitev dela socialnega delavca v MHO

1. Starši se z zdravnikovo napotnico (lahko tudi brez) najprej oglasijo pri socialnemu delavcu. Tu povedo kakšne težave imajo z otrokom. Socialni delavec v takih primerih ne nastopa le kot triažer. V pogovoru z otrokovimi starši ali skrbnikom povzame anamnesične podatke, ki vključujejo razvoj otroka od prenatalnega obdobja dalje, počutje matere in očeta, vzdušje v družini, stanovanjske in ekonomske razmere družine, medsebojne odnose v družini in širši družbeni skupnosti, osebnostne poteze otroka in morebitnih

6) sorojencev, vzgojne ukrepe in podobno.

Pogosto so že pred obravnavo potrebni še dodatni heteroanamnestični podatki. Takrat se socialni delavec poveže z VVO, če je otrok vključen v ustanovo ali z varuško, če je v zasebnem varstvu, s patronažno službo, Centrom za socialno delo in drugimi.

Socialni delavec sodeluje z VVO. Tam hospitira v oddelkih in opazuje vključevanje otrok v igro in delo skupine. To sodelovanje je potrebno tudi zaradi pravočasnega odkrivanja in nudenja pomoči socialno in zdravstveno ogroženim otrokom.

Med samim pogovorom se dostikrat pokaže, da je treba reševati še drugačne težave - težave staršev na delovnem mestu, nerešeno stanovanjsko vprašanje, neustrezno varstvo za otroka, slabo ekonomsko stanje, neprilagojenost družine na novo okolje...

Poleg tega evidentira in spremlja otroke, ki so socialno ogroženi zaradi alkoholizma staršev, nezaposlenosti, prostitucije, delomrzništva, delinkventnosti, kroničnih bolezni v družini, slabega ravnanja z otroki...

2. Še posebej je pomembno, da dela socialni delavec z družinami, ki imajo duševno prizadetega otroka.

V Sloveniji je približno 35000 lažje duševno prizadetih oseb. V predšolskem obdobju so vključeni v običajne skupine, VVO, kjer pa jim nudijo nekaj več pozornosti in strokovne pomoči. Teh otrok še ne razvrščamo, ker so razlike težko opazne. Šolajo se v osnovnih šolah s prilagojenim programom. Zahteve so tu prilagojene razvijanju tistih spretnosti, ki so ptorebne za samostojno življenje in delo.

Odrasli lažje duševno prizadeti so pridobitno sposobni in so v celoti vključeni v okolje. Zaposlujejo se na manj zahtevnih delih.

V Sloveniji je približno 9500 zmerno in težje duševno prizadetih. Predšolski

otroci so tako moteni v razvoju, da potrebujejo posebno skrb strokovnjakov. Nesposobni so skrbeti zase ali za svoje stvari, lahko pa imajo stike z okolico in so v dakejšnji meri socializirani. V predšolskem obdobju so vključeni v razvojne oddelke v VVO.

Usposabljanje (šolanje) teh otrok poteka v posebnih zavodih (Ig, Dornava, Črna na Koroškem) in v oddelkih za usposabljanje. Odraski zmerno in težje duševno prizadeti opravljajo enostavna kooperacijska dela v delavnicah pod posebnimi pogoji. Večina jih je še naprej odvisna izključno od staršev in sorodnikov. S sprejetjem Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb v lanskem letu se je njihov položaj v družbi popravil.

V Sloveniji je približno 2400 težko duševno prizadetih. Vse življenje ostanejo na stopnji dojenčka. Okvarjen imajo tudi osnovni instinkt samoohranitve. So brez uporabnih navad (prehrana, higiena, oblačenje). Razumejo preprosta navodila po načelu pogojnega refleksa.

Predšolski in šolski otroci potrebujejo le varstvo, ki jim ga nudita zavod na Igu in v Dornavi.

Za odrasle ni prav nič poskrbljeno. Nekaj jih je v socialnih zavodih in v posebnem zavodu Hrastovec. Trate - vendar to ni ustrezen rešitev ne za varovanje ne za druge občane, ki so v socialnih zavodih.

Življenje v družini z duševno prizadetim otrokom je moteno. Danes, ko večinoma živimo v nuklearnih družinah, še toliko bolj; v urbani sredini več kot v ruralni.

Duševno bolan otrok predstavlja kronično bolnega člana družine, ki poruši homeostazo. Povzročja šok, prizadetost, obup, jezo, iskanje pomoči, beg, iskanje novih vrednot, novega delovanja družine - naposled pa sprijaznjenje.

Med partnerjema prihaja do konflikta zaradi drugačnega odnosa do otroka. Pojavljajo se subtilni nesporazumi, obtoževanja - v končni fazi lahko družina tudi razpade.

Rojstvo prizadetega otroka se odraža tudi na zdravem sorojencu. Starša se veliko ukvarjata s kronično bolnim otrokom, zato jima zmanjka časa za zdravega.

Pojavljajo se konflikti med sorojenci in duševno prizadetim otrokom.

Starši pogosto nalagajo skrb za varovanje duševno prizadetega otroka svojemu zdravemu otroku. Večinoma zdravi sorojenci sprejemajo zadolžitve, vendar se čutijo žrtvovane. Tudi oni rabijo čas zase, za svoje potrebe.

Socialni delavec se vključuje v delo s celo družino. Svetovalno delo poteka na več področjih:

- podpora staršem ob prizadetem otroku (družina ne sme čutiti, da je osamljena, da je nekje na robu,
- pomoč pri vzgoji otrok (sproščanje agresije, postavljanje omejitev...),
- urejanje medsebojnih odnosov v družini ter v ožjem in širšem okolju,
- seznanjanje s predpisi, ki urejajo pravice v zvezi s prizadetim otrokom in konkretna pomoč ob uveljavljanju teh pravic (zvišan otroški dodatek, če so upravičeni do tega; povečan letni dopust),
- urejanje delovnega časa,
- ureditev stanovanjskih razmer,
- varstvo otroka,
- skupinsko delo s starši duševno prizadetih otrok.

Pri delu z družinami, ki imajo duševno prizadetega otroka se socialni delavec povezuje s Centri za socialno delo, VVD, ozdi, raznimi kliničnimi in specialnimi institucijami, društvi itd.